

DOÇENT Dr. NEJAT BENGÜL İÇİN

Prof. Bedri GÜRSOY

S. B. F. Dekanı

Siyasal Bilgiler ailesinin 1962 yılı başında büyük bir kaybı oldu: Kıymetli arkadaşımız Doç. Dr. Nejat Bengül aramızdan ebediyen ayrıldı. Onun değerli varlığının ebediyete intikali öğretim üyelerinin ve öğrencilerin yüreklerini acı ile burktu. Soğuk ve yağmurlu bir günde cenazesine katılan kalabalık, çok şeyler vaadeden bir değerlin kendisinden beklenenleri veremedi ebedî ufulüne üzülenlerin ne kadar fazla olduğunu göstermesi bakımından mânalı idi. Sevenlerinin ona ümitli bağlı olanların sayılarını bu ebedî ihtiram gününde görmek ve seçmek mümkündü. Geride bıraktığı dostları ve meslektaşları onun hâtırasını anmak ve kederli ailesine bu vesile ile bir yardımda bulunmak için Dergimizin bir nüshasını onun adına ithaf etmeğe karar verdi. Profesörler Kurulunun oybirliği ile aldığı bu karara uyarak Fakültemiz Dergisinin bu nüshasını onun kıymetli hâtırasına ithaf ediyoruz.



Ben 503 Nejat Bengül'ü Siyasal Bilgiler Okulunda öğrenci bulunduğum sırada tanıdım. O zamanlar öğretim mesleğine yeni başlamış genç bir hoca idim. Üniversiteler Kanunu çıktıktan sonra Siyasal Bilgiler Okulundaki derslerin çoğu birdenbire boşalıvermişti. Okulun yetkili kurulları da bunların bir kısmını bana yüklemişti.

Bugün de okuttuğum Maliye derslerinden başka İktisat, Para Yatırma, Ziraî İktisat gibi dersleri de ben okutmak durumunda kalmıştım. Bu sebepten o sınıflardaki öğrencilerle hemen her gün karşılaşıyor, bazan günün birkaç saatini onlarla beraber geçiri-

yordum. Bu yakın temas, biraz da gençliğin verdiği hevesle karışarak, bana sınıftaki bütün öğrencilerimi isimleri, numaraları, ailevî durumları, memleketleri, alâkaları, ve şahsî özellikleriyle tanımak imkânını bahşetmişti. İşte sakın ve vakur ifadesiyle dikkati çeken çalışkan ve kabiliyetli gençler arasında 503 Nejat'ı daha bu yıllarda tanımış ve takdir etmiştim. Kendisi Mülkiye'nin yüz yıllar görmüş çetin imtihanını 3 üncülükle kazanmıştı. Bu durum kendisine okuldaki tahsilini Devlet hesabına yapmak imkânını vermiş bulunuyordu.



Nejat Bengül demiryollarında çalışan - şimdi emekliye ayrılmış - Behzat Bey'in oğludur .Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde İngilizce bölümünde çalışan bir de kız kardeşi vardır. İlk tahsilini Ankara'da İltekin okulunda yapmıştı. Hemen ardından o zamanlar yeni kurulmakta olan Ankara Kolejine girmiş ve Siyasal Bilgiler'e oradan aldığı lise diploması ile dahil olmuştu.

Daha talebeliği sırasında çalışkanlığı, şahsiyeti, zekâsı ve karakteri ile dikkati çekmiş, son sınıfta iken her yıl yapılması mütead olan 4 Aralık törenlerinde genç Mülkiyeli olarak arkadaşları adına Nejat Bengül bir konuşma yapmış ve çok beğenilmişti. Pekiyi derece ile Mülkiye'den mezuniyetini müteakip dört yıl müddetle bursunu aldığı Maliye Vekâletinin kendine yüklediği mecburî hizmeti ifa için Maliye Bakanlığına girdi. Siyasal Bilgiler'deki hocaları elbirliği yaparak mecburî hizmetini Maliyeden devraldılar ve böylece açılan asistanlık imtihanındaki başarısının kendisine kazandırdığı haktan faydalanmak imkânını buldu ve Mülkiye'ye bu kere asistan olarak intisap etti. Akademik kariyerde çalışmak ötedenberi arzuladığı bir şeydi. Asistanlık devresinde kazandığı Fulbright bursundan faydalanarak bir yıl müddetle Amerika'nın Wisconsin Üniversitesine gönderildi. Bu Üniversite Yeni Dünyanın en iyi isim yapmış ilim müesseselerinden biridir. Nejat, bu müessesede tanınmış Amerikan iktisatçılarından ve bu arada meşhur P. T. Ellsworth'dan ders aldı. İktisat teorisi, Milletlerarası İktisat, İstatistik konularında bilgilerini tamamladı.

Yurda döndükten sonra İktisat Fakültesinde yapmağa başladığı doktora çalışmalarına hız verdi. «Faiz teorisindeki yeni gelişme temayülleri» konusunda hazırladığı tezle 1954 yılı Şubatında İktisat doktoru unvanını kazandı.

Doçentlik tezini de aynı yıllarda seçmiş ve çalışmalarına başlamıştı. «İktisadî refah teorisinin başlıca meseleleri» konusundaki tezi Jürice takdirle karşılandı. 1956 yılında doçentlik unvanını da kazandı.

Doçent oluşundan hemen sonra, bu defa Rockefeller bursu ile, yeniden Birleşik Amerika'ya gitti. Burs kendisine «iktisadî gelişme için yatırım kriterleri teorisi metodları» üzerinde çalışmada bulunması için verilmişti. Amerika'da kalışı bir yıl daha uzatılacak olursa «input-output hesaplarının iktisadî gelişme plânlanmasında kullanılması» konusunda inceleme ve çalışmalarına devam edecekti. Nitekim Amerika'da iki yıl kaldı. Bunun bir buçuk yılını Massachussettes Institute of Technology'de, geriye kalan altı ayını California'da Stanford Üniversitesinde geçirdi.

1959 Şubatında yeniden Siyasal Bilgiler Fakültesinde idi. O ders yılında dış ticaret okuttu. Kendisini genç yaşta aramızdan ayıran hastalığın ilk belirtilerinin görülmesi de 1959 un yaz aylarına rastlar. Çok kuvvetli kişiliği ve iradesi ile hastalıkla pençeleşti. Bu mücadelede doktorların tahminlerini aşan bir başarı gösterdi ve bir tedavi ve istirahat süresinin sonunda yeniden Fakülteye döndü. Ölümüne kadar lisans ve doktora programları içinde iktisat teorisi ve iktisatçılar için matematik derslerini okuttu.

27 Mayıs 1960 İhtilâlinde sonra kurulan Millî Birlik Komitesi Nejat Bengül'ü de iktisat ve araştırma kurullarına davet etmişti. Bir süre orada çalıştı. Devlet Plânlama Teşkilâtı kurulduğunda bu teşkilâttaki çalışması Teşkilât Müsteşarlığında talep edildi ve gereken izin Fakültece kendisine verildi. Ancak kısa bir süre sonra oradaki görevinden istifa ederek yeniden öğretim hayatına döndü.

Son bir iki yıl içinde Fakültemiz Maliye Enstitüsünce yürütülmekte olan Türk iktisadî gelişmesi araştırma projesinde Müdür Yardımcısı olarak çalışıyordu. Buradaki başarılı mesaisi projenin kuruluş ve yerleşme devrine rastlar. Bu bakımdan da ayrıca değerlendirilmesi gerekir.



Nejat, Fakülteyi bitirdikten kısa bir müddet sonra öğretmen Nevzat Hanımla evlenmişti. Önceleri Hasanoğlan Köy Enstitüsünde, sonraları Atatürk Lisesinde Tabiiye öğretmeni olarak çalışan Nevzat Bengül ile evlenmelerinden iki erkek çocukları dünyaya gelmiştir. Kocasıyla beraber Amerika'ya giderken 596 da hocalık

mesleğinden ayrılan Nevzat Bengül hanımefendi, kocasının vefatından sonra yeniden meslek hayatına dönmüş ve Devlet Plânlama Teşkilâtında görev almıştır.



Nejat Bengül'ün çalışmaları ve neşredilmiş eserleri verebilecekleri ile kıyaslanırsa mütevazı bir yer işgal eder. Fakat eserlerini ihtiva eden ek listeyi gözden geçirirsek buradan konusuna hâkim, bilgisi sağlam, meraklı ve titiz bir ilim adamının hüviyetini kolayca seçebiliriz. Telif eserlerinden faiz teorisindeki yeni gelişme temayülleri konusundaki doktora tezi basılmamıştır. Amerika'da bulunduğu sıralarda M.I.T.'nin Milletlerarası İncelemeler Merkezi için hazırladığı 1948 - 1959 Türk İktisadî Gelişmesinin Meselesi (Problem of Economic Development in Turkey 1948 - 1959) adlı İngilizce eseri de basılmıyan çalışmaları arasındadır. İktisadî Refah Teorisinin Balşıca Meseleleri adını taşıyan Doçentlik tezi basılmağa başlamış fakat tamamlanamamıştır. Jürisinde bulunduğum sırada gözden geçirdiğim bu etüd, basıldığı zaman, Türk iktisat literatürü için birçok yenilikler getirecek kıymetli bir ilmî katkı olacaktır.

İlk olarak 1947 yılında son sınıf talebeleri adına söylediği 4 Aralık nutku ile girdiği Fakülte Dergisinde çıkmış çeşitli telif ve tercüme makaleleri arasında en şayanı dikkat olanları şunlardır:

- İktisadî gelişmenin mekanizması üzerine bir deneme
(S.B.F. Dergisi Cilt VII, Sayı 1-4, 1952)
- Hayat seviyemiz ve dış ticaretimiz
(S.B.F. Dergisi Cilt IX, Sayı: 4, 1954)
- İktisadî gelişme için yatırım kriterleri
(S.B.F. Dergisi Cilt XI, Sayı: 3, 1956)

Neşredilmiş tercüme eserlerinin listesi daha kabarıktır. Bunlar arasında en şayanı dikkat olanları da şunlardır:

- İktisadî Ders notları (Enwing Graue'den tercüme, S.B.F. yayını. Ankara 1953),
- Sosyal Hesaplar ve İktisadî Modeller (R. Stone'den, Aren ve Karaosmanoğlu ile birlikte, S.B.F. Yayınları, Ankara 1956).

— Gelişme Politikası ve Programları (H. B. Chenery'den çevirme, S.B.F. yayınları, Ankara 1958).



Nejat Bengül zeki ve kabiliyetli bir insandı. Çalışmayı, araştırmayı severdi. Her şeyin en iyi olmasını bilhassa arzuları. Kendisinde ikinci ve belirgin bir tabiat halinde olan titizliği, şahsına ve eserlerine karşı göstermesini bilirdi. Çok zor beğenirdi. Hele kendi yazdığı şeyler için daha da müşkülpesent davranırdı. Yayınlanmış eserlerinin azlığı biraz da bundan ileri gelmiştir. Çeşitli zamanlarda ele aldığı İktisat'ın her konusunu ilgilendiren ? ? ? sayıda kısmen tamamlanmış veya yarıda bırakılmış etüdüleri ve makaleleri vardır. Ne bunları, ne de büyük gayretlerle hazırladığı doktora tezini yayınlamak istememiştir.

Mesleği sever ve beğenirdi. Kazancının azlığından şikâyet ettiği zamanlar bile hocalığın mesleklerin en iyisi olduğunu söylerdi. Onun için de çok iyi bir hoca olmağa bütün gayretiyle çalışırdı. Fakültemizde yetişmekte olan genç nesiller onun bilgi ve tecrübesinden çok şeyler kazanmış, büyük istifadeler sağlamışlardır.

Nejat Bengül çok taraflı bir insandı. Edebiyata meraklı idi. Şiir yazardı. Sakin görünüşü altında mizahçı bir karakter taşırdı. Mizah zevkinin onu birçok vesilelerle keskin bir hicve kadar götürdüğünü yakın dostları gayet iyi bilirler. Toplum meselelerine karşı ilgi duyardı. Daha genç bir üniversiteli iken talebe cemiyetlerine bu ilginin tesiriyle katılmıştı. Onu tanıyanlar büyük bir inançla belirtirler ki genç yaşta hayata veda etmemiş olsaydı fikirlerinden sade çalıştığı iktisat teorisi ve tatbikat alanında değil, fakat her gerçek münevverden beklenen çok çeşitli sahalarda büyük istifadeler sağlanacaktı.



Nejat Bengül'ün tanıdığımız, gördüğümüz, müşahede ve takdir ettiğimiz meslekî ve fikrî mesaisi yanında zengin ve büyük bir ihtimalle ıstırapla dolu bir de iç âlemi vardı. Herhalde bu genç yaşında onu ölüme sürükleyen sebepler bu ıstıraplı âlemin etkileridir. Ölümü bir kurtuluş sayması başka türlü izah olunabilir mi?

NEJAT BENGÜL'ÜN BASILI VE BASILI OLMUYAN ESERLERİ

Telif eserler :

1. Faiz Teorisinde Yeni Gelişme Temayülleri (*Basılmamış Doktora Tezi*).
2. İktisadî Refah Teorisinin Başlıca Meseleleri (*Yayınlanacak Doçentlik Tezi*)
3. Problems of Economic Development in Turkey 1948 - 55 (*M.I.T. Center for International Studies'de hazırlanmış basılmamış etüd*)

Telif makaleler :

1. İktisadî Gelişmenin Mekanizması Üzerine Bir Deneme (*S.B.F. Dergisi Cilt VII. 1952 Sayı: 1-4*).
2. Amerikan Kapitalizmi Tahlili — J. K. Galbraith'in kitabı üzerine bir tahlil (*S.B.F. Dergisi Cilt: VIII. 1953 Sayı: 1-4*).
3. İç Fiat Seviyemiz ve Dış Ticaretimiz (*S.B.F. Dergisi. Cilt IX. 1954. Sayı: 4*).
4. İktisadî Gelişme İçin «Yatırım Kriterleri» (*S.B.F. Dergisi Cilt XI. 1956 Sayı: 3*).
5. Türk Ekonomisinde Marjinal Kapital Hasıla Nisbeti (*S.B.F. Dergisi Cilt XIII. 1958 No. 3*).
6. İktisadî Gelişme Meselemiz (*İktisat ve Maliye. Cilt VI. 1959. Sayı: 1*)

Tercüme eserler :

1. İktisat Ders Notları - Erwing Graue'dan tercüme» (*S.B.F. Yayını Ankara 1953*).
2. Sosyal Hesaplar ve İktisadî Modeller - Richard Stone'dan A. Karaosmanoğlu ve S. Aren ile müşterek tercüme (*S.B.F. Yayını. Ankara, 1956*).
3. Gelişme Politikası ve Programları - H. B. Chenery'den tercüme - (*S.B.F. Yayını, Ankara 1958*).

Tercüme makaleler :

1. Geri Kalmış Memleketler İktisadı Üzerine - Paul A. Boran'dan tercüme (*S.B.F. Dergisi. Cilt VI, 1951 Sayı 1 - 4*).